

СТ А Н О В И Щ Е

за дисертацията на Жанет Георгиева Якимова на тема: „Комуникация за осведомено обществено разбиране. Общественото мнение за ГМО“

Автор на становището: проф. Иван Стефанов, д-р на философските науки

Дисертацията „Комуникация за осведомено обществено разбиране. Общественото мнение за ГМО“ е представена за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки“. Разглежданият научен труд се състои от увод, изложение в три глави, заключение и библиография с общ обем 298 страници, както и 7 приложения. Налице е научно изследване със значителен количествен обем, богата библиография, посветено на безспорно актуален за нашата страна проблем.

При разработване на дисертационната тема Жанет Г. Якимова се е ръководила от вярното съображение, че глобалните проблеми в съвременния свят са свързани с всепроникващия характер на информационните и комуникационните технологии, влияещи по същество върху процесите на зараждане и функциониране на общественото мнение. Тези технологии, от една страна, увеличават неимоверно много възможностите за въздействие и влияние на общественото мнение върху състоянието и развитието на социума, а от друга страна – довеждат до драстично увеличаване на опитите за публична манипулация на широката публика. Като изхожда от тази позиция, Жанет Г. Якимова в своето изследване дава предимство и подробно разработва въпроси, непосредствено свързани с изявата на едно ново гражданско съзнание, което вече не се ограничава в рамките на народността, а добива все по-изразен наднационален, общочовешки характер.

Приносното значение на разглежданата дисертация свързвам, преди всичко, с един проблем, разгърнат по-широко и смело от Ж. Якимова - този за **общественото разбиране**. Последното е определено като когнитивна структура, съдържаща в себе си ясна представа за смисъла на определени социални явления и на тази основа, имащо фундаментално значение както за процеса на комуникацията, така и за формирането на общественото мнение. Общественото разбиране - като процес и определено смислово съдържание - не само придава конкретното значение на комуникацията, но и единствено съществува само в полето на тази комуникация. Авторката правилно тълкува

разбирането като условие за комуникативна дейност и същевременно като резултат от комуникативната дейност. В рамките на своето процесуално съществуване, този феномен дава същевременно възможност на публиката да формира свое собствено **обществено мнение** по важни и актуални социални въпроси.

Изследователска заслуга на разглеждания текст е обстоятелството, че в него се анализира диалектичката връзка и зависимост между **обществено разбиране и обществено мнение**. Общественото мнение е определено като свързано с разрешаването на определен важен социален проблем, но предварителното идентифициране и по-дълбоко разбиране на този проблем се осъществява в процеса на неговото обществено разбиране, в разкриването на неговия вътрешен смисъл и значение за обществото. Разпознаването на определен обществен проблем е предпоставка за появата и развитието на определено обществено мнение. Но това може да стане само във функционалното поле на общественото разбиране.

Ето защо общественото разбиране се явява като равнозначно на реална подкрепа за формирането и съществуването на конкретно обществено мнение. Тази подкрепа може да бъде двойка, доколкото общественото разбиране може да се прояви в две противоположни форми: като **осведомено** и като **неосведомено**. Публичната информация, равнозначна на обективната истина, е истинската подкрепа за съществуването на общественото мнение; но има и информация, която създава илюзията, че се знае нещо, но всъщност води далеч от всякаво рационално разбиране на реалните социални процеси. Така процесът на разбирането и тълкуването на един обществен процес може да формира или рационално, или ирационално обществено мнение. Оттук и дълбоката и принципна разликата между добре информирания гражданин и този, който мисли и действа на основата на публична дезинформация.

Ж. Якимова правилно обобщава, че компетентността на общественото мнение се изразява в изпълняваната от него функция на **обществен защитник**; общественото мнение е компетентно и полезно когато отстоява хуманните интереси на своите носители.

Тук имам основание да поставя един въпрос, нуждаещ се от изясняване. Става дума за самия характер на комуникативното действие. Не съм удовлетворен от страничното разглеждане на теорията за комуникативното действие на Юрген Хабермас. Неговото разбиране за комуникативното действие като единство: 1. от разбиране, 2. споделено знание и 3. взаимно съгласие е – според мен - друга интерпретация на проблемите, свързани с общественото разбиране. Тук веднага ще изтъкна обстоятелството, че в дисертацията общественото разбиране правилно се разглежда като продукт на знанието, което само по себе си наистина представлява една многокомпонентна система. Самото разбиране (като комуникация) включва в себе си един динамичен процес на движение от старо знание към ново знание, в който процес то става

действително споделено, от множество реципиенти, знание и може да работи като съставна част от общественото мнение. Във връзка с това, в дисертацията се говори за значението на лидерите на общественото мнение, идващи от научните среди, които използват и водят дискурс по основния проблем, който вълнува дадено обществено мнение. Комуникативното разбиране е едновременно условие и предпоставка за разгръщането на критическо мислене посредством анализ и синтез на натрупаното знание. Също така се изтъква, че доверието към основното съдържание на общественото мнение, по даден въпрос, е трудно да се изгради без наличието на солидна научна информация. Ж. Якимова убедително изтъква, че в основата на постинформационното общество стои разпространението на знания. Очевидно осведоменото обществено разбиране, на един или друг проблем, е свързано с разпространението на информация с комплексно научно съдържание. Но казаното в дисертацията все пак не е достатъчно, за да се разкрие фундаменталното значение на науката за правилното (компетентното) обществено разбиране на актуалните социални процеси. Не само комуникация, не просто пиар, а истинска научно обоснована и научно защитена информация може да бъде съдържанието на осведоменото публично разбиране. Не е достатъчно само да констатираме, че общественото разбиране е когнитивен процес, а да открием и разискваме преходните форми на използването на научните истини в комуникативните процеси.

Втората съществена част от дисертацията на Ж. Якимова е свързана с изследването на конкретна публична комуникация, посветена на използването на генно модифицирани храни и стоки на световния и българския пазар. Без съмнение, този проблем засяга самата структурна и политическа стабилност на съвременните общества. Той предизвиква социални състояния на колективна тревожност, несигурност и страх от възможни мирни покушения върху всекидневието на съвременния свят. Дисертацията свидетелства и за мащабни процеси на дезинформация, свързани с дейността на големи световни ПР агенции. Отбелязано е наличието на реална опасност за превземането на пазара от генно модифицирани храни, преди научната истина да е внушила хуманно глобално обществено разбиране по най-важните въпроси, свързани с ГМО продуктите. Изниква тревожната дилема дали свободният пазар, или рационалната комуникация ще решат въпросите с употребата на генно модифицираните храни. Ж. Якимова развива убедително идеята, че обществената перспектива предполага конструиране на подход за комуникации, които да формират осведомено обществено разбиране на актуалните въпроси. Този извод се налага особено настойчиво от тревожната аргументация, която авторката извлича от емпиричното изследване, успешно проведено от нея, с оглед получаване на достатъчно надеждна информация за това, дали медиите в нашата страна конструират осведомено обществено разбиране относно ГМО продуктите на селското стопанство и хранителната промишленост.

Емпиричното изследване на Ж. Якимова предлага убедителен контент-анализ на съдържанието на четири национални всекидневни онлайн медии, наблюдавани в периода 2011 – 2014 г. Без да навлизам в подробности направо ще премина към направените от изследването важни обобщения и резултати, които намирам за много добре обосновани:

1. Темата ГМО има свое устойчиво присъствие в нашето публично пространство. Но е налице сериозно разминаване между медийното и общественото разбиране за значимостта на темата. Ангажираността на медиите към ГМО проблематиката е крайно недостатъчна и липсва адекватен стремеж към задоволяване на обществените нужди от актуална познавателна информация по темата. Резултатът е, че се смята, че „всичко е наред“;
2. липсва регулярна информация в медиите от официалните институции, компетентни в сферата на контрола. Общественото мнение по темата ГМО остава латентно и бива „събуждано“ под влияние на едни или други събития;
3. българското общество е силно заинтересовано от ГМО проблематиката, но често изпада в плен на дезинформацията, което означава, че не са налице условия за формиране на осведомено обществено разбиране по актуалната проблематика;
4. данните от изследването показват, че в медиите липсват тясно подготвени журналисти и специалисти, които да представят, по-детайлно и професионално, нужната на широката аудитория познавателна информация. Публичното знание трудно варира от всекидневно до по-високо научно специализирано равнище;
5. в резултат - всичко това възпрепятства формирането на обществено мнение, което да се ангажира с рационалното разрешаване на ГМО проблемите.

Мисля, че тези научно обосновани изводи и заключения не са загубили своето актуално значение и по отношение на днешната ситуация в страната. Но тук откривам липсата на един съществен извод, който е убягнал от вниманието на Ж. Якимова: нужно е да се постави въпроса за формирането на определена група от научни **експерти** по темата ГМО, тъй като очевидно само усилията на журналистите не са достатъчни да се достигне до по-убедително използване на високо аргументирана и компетентна информация. „Режимът на експертите“ и тук трябва да си каже думата.

По темата на дисертационния труд Ж. Якимова е направила три публикации.

Авторефератът представя в синтетична форма просторното съдържание на дисертационния труд.

В заключение ще посоча, че в разглежданата дисертация „Комуникация за осведомено обществено разбиране. Общественото мнение за ГМО“ са разкрити съществени зависимости, които позволяват да бъдат разбрани не само сега протичащи в нашето общество процеси в публичната комуникация, свързани с ГМО проблематиката, но и тяхното бъдещо развитие и влияние върху важни сектори от нашия социален живот. Сполучливо е защитена тезата, че осведоменото обществено разбиране е от съществено значение за развитието на гражданското общество. Поради това **убедено ще гласувам за присъждането на Жанет Георгиева Якимова на образователната и научна степен „доктор“**.

31.08. 2017 г.

София

Автор на становището:

Проф. Иван Стефанов, д-р на философските науки